

Ailesiz Toplum - 1 Iskartalar

MODERN FAMILİY, AİLESİZ TOPLUM YA SONRASI?

Ahmet H. Çakıcı, 18.10.2018

<https://ahmethakancakici.blogspot.com/2018/10/ailesiz-toplum-1-buyuk-sarsintlar.html>

Muhammed Turan'a Teşekkürlerimle,

Ariflerden değilim, derdimi kısa yoldan anlatmayı beceremiyorum, affola.

Giriş...

"Yaklaşmakta olan büyük sarsıntıyı korkunç acılar çekmeden atlatabilmek, soykütüğün yaratmayı hedeflediği baş dönmesi ile yok etmeden sekteye uğratmak ve başka bir hikâyeye dönüşme olanağı sunmanın ne kadar başarılabilirliği ile ilişkili."[1]

Wendy Brown Amerikalı bir siyaset bilimi profesörü. Metis yayınları kendisini tanımlarken, "çağdaş kapitalizm teorileri uzmanı" olarak tanımlıyor. Yazıya, yazarın *Tarihten Çıkan Siyaset* isimli kitabından bir alıntı yaparak başladım ve bu alıntıyı irdeleyerek konuyu ilerletmek istiyorum.

1- Büyük Sarsıntılar

Müsaadenizle evvela gelmekte olan büyük sarsıntıyı kendimce biraz tanımlamak istiyorum: Egemenler ile alt tabaka ilişkisi tarih boyunca bir zorunluluktur. Çünkü egemenlerin hem hizmetlerini görececek (köle, işçi, memur vs) hem de onlar adına savaşacak insanlara ihtiyaçları vardı. Wendy Brown, "bu zorunlu ilişkinin sonuna geldik; zenginlerin, çalıştırmak ya da savaştırmak için fakirlere ihtiyacı yok. Artık onların yapay zekâlı robotları var"[2] diyor.

Makineleşmenin ya da robot teknolojisinin ulaşabileceği sonuçları özellikle 2. Dünya Savaşı sırasında fark eden devletler bir centilmenlik anlaşması çerçevesinde bu teknolojiyi kısmen de olsa dondurmuşlardı. Devletler hala bu süreci korumaya çalışıyor olsalar da, devletlerden daha büyük örgütlere dönüşen özel şirketler böyle bir centilmenliği umursamıyorlar. Robotlaşma, makineleşme ve yapay zekâyı her alana sokabilecek düzeye getirdiler.

Mesela eğitimin sanal ortama taşınması ile okul binalarının birer harabeye dönüşmesi hükümetlerin cesaret ettiği anda olabilecek bir şey[3]. Eğer hala okul binaları duruyor çocuklar fabrika tipi eğitime devam ediyorsa; devletlerin, işsiz kalacak milyonlarca öğretmen ve diğer personeli ne yapacaklarını bilememelerinden.

Adli teşkilatlardakileri ne yapacaklarını bilseler, adliyeler için geliştirilmiş uygulamalar da çoktan hayatımıza girerdi. Cep telefonuna bir uygulama indiriyor, gerekli yerlere işaret koyuyorsunuz ve program sizin adınıza bir dava dilekçesi yolluyor merkez (Yargıca[4] mı demeliydim) bilgisayara. O bilgisayar örnek dosyalardan ve kanun metinlerinden bir sonuca ulaşıyor. Bütün

dava 3-5 dk içinde bitiyor. Üstelik dava açma başarı oranı avukatlardan çok daha isabetli.[5] Yapay zekâli avukatlar, hâkimler[6], katipler, savcılar gerçeklerini işsiz bırakmak üzere.

Şu sıralar TÜBİTAK'ın yapmakta olduğu bir proje var. 100.000 dönümlük bir arazinin, gelişmiş kameralarla donatılmış insansız hava aracı (İHA) vasıtasıyla kontrolü, ekilip, dikilmesi ve hatta hasadı ile ilgili bir proje bu. Avrupa, Amerika ve Çin zaten yapmış, TÜBİTAK da yerli yazılımı geliştirmek istiyor. İHA, ekilmiş arazinin üzerinde gezerken çektiği çözünürlüğü yüksek resimleri Ankara'daki bir bilgisayara iletiyor; bilgisayar bir program vasıtasıyla resimleri değerlendirip bin kilometre ötedeki tesise mesajlar gönderiyor ve tesisteki makineler sulamaya, ilaçlamaya, çapalamaya ve hatta hasada başlıyor. Yaklaşık 1000 kişi ile yapılan işin 4 kişi ile yapılması planlanıyor.

Diğer taraftan, vücudunuza bazı sensörler bağlayıp, bir makineye parmağınızı 10 dakika dokunduruyorsunuz, 41 sayfalık bir rapor veriyor. İçinde kan testinden hormon testine, efor testinden MR sonuçlarına kadar her şey var. Eski modellerinin ikinci ellerini Çin'den 30 bin lira gibi bir rakama getirmek mümkün. Gelişmiş modellerinde beyin tümörlerini tespit oranı %98'lere çıkıyor. Çin'de yılların tecrübelisi profesörlerin çıkabildikleri oran %66 imiş. Yani tüm tıp sektörü olduğu gibi ıskartaya çıkıyor. Time ve Newsweek Dergileri bunun müjdesini(!) verdiler bile. Devletler işsiz kalacak milyonları düşünerek bu alandaki gelişmeleri bir müddet daha geciktirmeye uğraşsalar da özel sektör çoktan işe el attı. Onlar devletlerin endişelerine sahip değiller...!

Bankalar da işçisiz çalışma ortamına geçmeye başladılar[7]. Türkiye'de de ilk insansız şube, müjdelere verilerek açıldı bile.[8] Yüz binlerce banka personeli için yeni iş bakmanın vakti geldi.

Personelsiz, kasiyersiz marketler de sessizce hayatımıza girmeye başladı. Kapıyı kontrol eden robota cep telefonunuzdan karekod veya kredi kartınızı okutuyor ve size verilen bir çantaya ürünleri koyuyorsunuz. Çantaya giren her şey otomatik hesaptan düşüyor. Türkiye'nin ilk kasiyersiz marketleri İstanbul ve Bursa'da çalışmaya başladı.[9] Migros, kasiyersiz marketçiliğe "jet kasa" reklamı ile[10] en hızlı giriş yapan market grubu oldu.[11] Marketler bakkallardan sonra kasiyerlerinin de işine son vermeye niyetliler.

ABD'den yola çıkan devasa bir şilep üzerinde hiç mürettebat olmadan haftalar önce yola çıktı, Çin'e gidiyor. Yükünü alıp yine mürettebatsız olarak geri dönecek.[12]

Google'ın şoförsüz yüzlerce arabası test sürüşlerini tamamlamak için yollarda. Arabalar İngiltere'den çıkıp Çin'e gidip geri dönmeyi başardılar. Apple da bu işin peşinde[13], Elon Muske'da.[14] Hatta kazalara neden oldukları için, insanlara araba kullanmanın yasaklanması bile gündemde. Tüm taşımacılık, taksicilik, şoförlük, servisçilik vs sektörlerin son vakitlerine girdiğimizin ilanıdır bu.

İnsansız hava taşıtları 5-6 yıldır zaten gündemimizde. Uçaklar artık pilota ihtiyaç duymuyor.

Robot polisler de Dubai'de nöbet[15] tutmaya başladılar.

İnternet üzerinden alış veriş, tüm alış verişlerin yerini alacak gibi. Kısa süre sonra evden hiç çıkmadan dronelerin kapılarımıza eşya taşıdığı sürece gireceğiz. Yani gelecekte esnaf diye bir kavramın olmama ihtimali oldukça yüksek. Tıpkı “memur”ların büyük çoğunluğunun tarihe karışma ihtimali gibi.

Bir de askerler var. 1940’larda durdurulan robot asker üretme sürecine devletler hala sadık gibi dursalar da özel şirketler bu konuda çok yol aldılar. Paletli ya da yürüyen, üzerinde makinelik tüfek, top, lazer, ısı sensörü benzeri bir sürü cihaz taşıyan, korkmayan, geri çekilmeyen ölüm makineleri yapıyorlar. [16] Rusya’da 2015 yılında bir fuar yapıldı[17] ve Rusların 4 metrelik savaş robotuna verdikleri ismi böylece öğrendik: İGOREK[18]

Yakında cephelede binlerce süper robot asker[19] göreceğiz.[20] Üstelik bu robotlar BİG DATA ile entegre de olmaya başladılar. Yani Yapay Zekaya sahipler.

Daha bir sürü örnek verilebilir ancak tahmin edebildiğimiz kadarı ile kabaca řu an bildiğimiz mesleklerin neredeyse yarısı 30 yıl içinde yok olacak gibi duruyor.[21] Bu da o meslek dallarında çalışan ya da çalışmayı ümit eden milyarların işsiz kalması, bir gelirden mahrum olması demek.

II. Dünya Savaşında ölen insan sayısı 70 milyon civarındayken bu sürecin tahminen beş milyar insanın hayatını etkileyeceğini söylesek[22] olayın ciddiyeti hakkında bir fikir vereceğini ümit ediyorum.

“500 milyon insan 30 yıl içinde işsiz kalacak” kelimesi artık bir kehanet değil. 500 milyon işsiz, geçimini sağladıkları yakınları ile beraber kabaca 2,5-3 milyar aç insan demek. Bunlara halen açlık sınırının altında yaşayan 1 milyara yakın nüfusu da eklersek, 30 senelik süreçte her 2 kişiden 1’inin aç olduğu bir dünyaya gitmekte olduğumuzu söylemek zor değil.

Üstelik toplumlar modernleşme tuzağına yakalandılar ve devasa şehirlere kitleler halinde yığıldılar. İşsiz kaldıklarında şehirlerde hayvan bakma, kendi gıdalarını yetiştirme imkânları yok, dönecek bir köyleri de yok. (Kırsal arazilerin, devletlerin işbirliği ile büyük şirketlere devredilme süreci (kredi, ipotek, haciz üçgeni ile) tamamlanmak üzere. 2017 TUİK verilerine göre Türkiye’nin sadece %7,5’u köylerde yaşıyor.[23] Bunların da %3,8’i üretici değil, kırsalı sayfiye olarak kullanıyor.) Ancak fakirlerin dönecek bir köyleri olsa da dönemeyecekler. Çünkü kırsal da yaşayabilme yetisini kaybetmiş, rahata ve konfora alışmış haldeler.

Ancak olayın belki de daha vahim bir yönü daha var: **Yapay zekâ ile sermayenin iş birliğinin, yöneten ile yönetilen arasındaki mesafeyi insanlığı ürkütecek derecede açması.**

Mesela Çin, Uygur bölgesindeki 2 kasabada, çok gelişmiş yüz tanıma fonksiyonuna sahip kameralar ile herkesi takip etmeye başladı.[24] Kameraların arkasındaki yapay zekâ herkesin her an nerede olduğunu ve ne yaptığını biliyor. Kasabadaki herkesin vatandaşlık puanı var. Buna sosyal skor diyorlar.[25] Ve gün içinde kurallara uyup uymamalarına göre, o vatandaşlık skorları artıyor veya azalıyor. Şimdilik Vatandaşlık Skorunu sadece trafik kurallarına uyguluyorlar. Tüm sistemin kurulması 400 milyon kamera ilavesi ile 2020 yılını bulacak-

mış.[26] Puanı düşük olanların kamu hizmetlerinden ve diğer haklarından faydalanmasının yasak olacağı günleri görmek için çok bekleyeceğimizi düşünmüyorum.

Deneme niteliğinde benzeri bir uygulama da İsveç'te devreye sokuldu. İşçilerin bileklerine sürekli takilerini sağlayan mercimek büyüklüğünde chipler takıldı.[27] Bu chipler büyük patrona elemanları hakkında kesintisiz bilgi taşıyor. Nerede olduğundan kalp krizine[28], kaçta uyduğundan hamile kalıp kalmadığına[29] kadar bir çok şeyi. Uygulamanın yaygınlaştırılıp insanların her anlarının takip edilme işi de devletlerin onayını bekleyenlerden. Değilse şimdiye kadar her doğan bebeğe takılmaya başlanırdı.[30]

Davos Toplantılarının bu seneki konuşmacı konuğu Prof. Noah Harari; “ *Belki de işin en tehlikeli kısmı bu. Bu sürecin ne getireceğini, nereye kadar gideceğini öngöremiyoruz.*[31]” diyordu konuşmasında[32].

[1] <http://www.bilimkurgukulubu.com/edebiyat/isaac-asimovun-uc-robot-yasasi/>

[2] Noah Harari, Homo Deus

[3] <https://www.youtube.com/watch?v=bg27nJb7Rck>

Iskartalar en büyük sorun

Zygmunt Bauman, "*Dünya, iskartaya insan, (işsiz) tüketilmiş mal ve eşyanın çöpleri ile doldu. Modernite için, bir varlık olan insanın iskartaya (çöpe) dönüşmesi ile eşyanın çöpe dönüşmesi aynıdır. Atık insanlar hız kesmeden çoğalıp muazzam miktarlara ulaşırken gezegendeki çöp alanları ve atığı geri dönüşüme sokacak araçlar giderek azalmakta. Bundan sonra gündemimiz, 'atık insanların ve insani atıkların[33] tasfiyesi'dir.*[34]" diyor.

Prof. Noah Harari'nin işsizler" için kullandığı terim ise "gereksizler." [35] Ve diyor ki; "*Askeri ve ekonomik olarak vazgeçilmez olan yoksulları korumak yerine kendi çıkarları için hareket eden 20. Yüzyıl elitleri, 21. yüzyılda üçüncü sınıf insanları(gereksizleri) taşıyan vagonları (her ne kadar acımasız olsa da) tamamen geride bırakmak ve sadece birinci sınıfla geleceğe doğru ilerlemek istiyor.*[36]" Yani elitler, geleceğin dünyasında alt sınıflardan kimseyi görmek istemiyor, diyor.

“*İnsanın şuur ve bilinç sahibi olmasının avantaj olduğunu ve bu yüzden şuarsuz, duygusuz robotların onların yerlerini alamayacaklarını düşünenler için geleceğin dünyası bir hayal kırıklığına gebe: Atlar, öyle ya da böyle bir bilinç sahibiydiler; sahiplerini tanır, evlerini kendileri bulurlar, kızgınlık veya keyflerini belli ederler, sıcaklık ve sevgi gösterirlerdi. Ama biz arabaları tercih ettik. Çünkü arabalar, daha çok yükü daha uzun mesafelere taşıyorlardı. İşte sıradan insanlar da ROBOT-İNSANların becerileri karşısında İşlevsiz kalacaklar ve Egemenler; atları atıkları gibi gereksiz insanları da bir kenara atacaklar.*[37]" diyerek iddiasını ispata çalışıyor Sayın Harari.

Peki, ne olacak bu kadar işsiz (atık) insan?

Muhtemeldir ki, kitleler bu soruya cevap bulması için iki mercie dönüp bakacaklar: Birincisi devletler.

Not: Uzun bir yazının birinci bölümü nasip Olursa devam ederiz..

Sonraki Yazı: Ailesiz Toplum 2- İnsansız Bir Gelecek

[1] Wendy Brown, Tarihten Çıkan Siyaset

[2] Wendy Brown, Tarihten Çıkan Siyaset

[3] <https://odatv.com/robot-ogretmenler-ders-anlatacak-10101827.html>

[4] <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37750409>

[5] <https://www.webtekno.com/yapay-zeka-avukat-oldu-insan-avukat-olan-rakiplerini-resmen-ipe-dizdi-h41494.html>

[6] <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39218045>

[7] <https://www.haberturk.com/son-dakika-wells-fargo-800-sube-kapatip-26-bin-500-kisiyi-cikaracak-2153938-ekonomi>

[8] <http://www.finansgundem.com/haber/bankalarda-robot-donemi-basliyor/1319900>
<http://t24.com.tr/haber/o-bankada-robotlar-isbasi-yapti,688001>

[9] <https://www.haberler.com/kasiyersiz-mikro-marketler-donemi-10510151-haberi/>

[10] <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/marketlerde-kasiyersiz-kasa-donemi-12291438>

[11] <https://www.migros.com.tr/sayfa/1/60/jet-kasa>

[12] <http://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/surucusuz-otomobilden-sonra-simdi-de-murettebatsiz-gemi-40530018>

[13] <https://www.haberturk.com/son-dakika-direksiyonsuz-otomobil-uretti-2131774-ekonomi>

[14] <https://www.log.com.tr/elon-musk-tan-tamamen-surucusuz-gelecege-yonelik-onemli-tesla-aciklamasi/>

[15] <https://www.bbc.com/turkce/haberler-40038611>

[16] <https://www.haberturk.com/turk-silahli-kuvvetleri-icin-robot-asker-projesi-gelistirilecek-1865958-ekonomi>

[17] <https://tr.sputniknews.com/videokulubu/201808211034851471-rusya-kalashnikov-yeni-urun-tanitimi-savas-robotu-elektrikli-motosiklet-araba-ak-308-tufek/>

[18] <https://www.youtube.com/watch?v=Qg4jPqW81Zc>

- [19] <https://www.activistpost.com/2017/07/darpa.html>
- [20] https://www.ted.com/talks/pw_singer_on_robots_of_war/transcript?language=tr
- [21] <http://www.argusdanismanlik.com/blog/9/endustri-4-0-mesleklerin-yarisi-yakin-gelecekte-olmayacak/>
- [22] Halil Oduncu
- [23] <http://t24.com.tr/haber/turkiyede-nufus-80-milyonu-gecti-koylerde-yasayanlarin-orani-ise-yuzde-75,550346>
- [24] <https://www.haberturk.com/cin-yapay-zeka-kullanan-ve-20-milyondan-fazla-kameraya-sahip-bir-gozetleme-agi-kurdu-1652595-ekonomi>
- [25] <https://indigodergisi.com/2017/11/black-mirror-sosyal-skor-cin/>
- [26] https://www.youtube.com/watch?v=png2Bq_0Jxc&feature=youtu.be
- [27] <http://www.suatsaygin.net/isvecte-cipli-insan-donemi-resmen-basladi/>
- [28] <http://www.milliyet.com.tr/kalp-krizini-haber-veren-cip-bulundu/yasam/haberdetayarsiv/07.04.2006/152531/default.htm>
- [29] <http://www.milliyet.com.tr/dogum-kontrol-cipi-uretildi--pembenar-detay-hamilelik-1910441/>
- [30] <http://arsiv.ntv.com.tr/news/138154.asp>
- [31] Noah Harari, Homo Deus
- [32] <https://www.youtube.com/watch?v=bg27nJb7Rck>
- [33] Zygmunt Baumann, Iskarta Hayatlar, Modernite ve Safraları
- [34] <http://www.hurriyet.com.tr/kitap-sanat/iskarta-zamanlar-iskarta-hayatlar-40962170>
- [35] <http://www.diken.com.tr/homo-sapiensin-yazari-harari-gereksizler-diye-yeni-bir-sinif-doguyor/>
- [36] (Noah Harari- Homo Deus s:364)
- [37] Aynı eser.